

การศึกษารูปแบบและการบริหารจัดการแสดงของคณะอักษราหุ่นละครเล็ก

The study of Form and Management of the Aksra Puppet Show

ชื่อผู้วิจัย

ชื่อ กุลธิดา นามสกุล ศรีสุข
สาขาวิชาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์ไทย)
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชุติมา มณีวัฒนา
ศิลปกรรมศาสตร์ สาขาศิลปะการแสดง

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการบริหารจัดการในการแสดงหุ่นละครเล็ก คณะอักษรา หุ่นละครเล็ก โรงละครอักษรา บริษัท คิงส์ เพาเวอร์ เอนเตอร์เทนเมนท์ จำกัดและเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงรูปแบบและองค์ประกอบการแสดงของคณะอักษราหุ่นละครเล็ก โรงละครอักษรา ใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลจากหนังสือ เอกสาร วรรณกรรมตำราบทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ และการเก็บข้อมูลภาคสนาม

ผลการวิจัยพบว่า การบริหารจัดการแสดงของคณะอักษราหุ่นละครเล็ก แบ่งออกได้เป็น 2 ระยะเวลา คือ ระยะเวลาตั้งการเปิดโรงละครอักษรา จนถึง พ.ศ. 2554 และ ระยะเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2555 จนถึงปัจจุบัน มีการบริหารจัดการการแสดงแตกต่างกัน คือ ด้านรูปแบบการแสดง ระยะเวลาที่ 1 มีรูปแบบการแสดงครอบครั้ประกอบการแสดง ส่วนระยะเวลาที่ 2 เป็นการแสดงโชว์ในภัตตาคารรามายณะและด้านองค์ประกอบการแสดง การบริหารจัดการแสดงของคณะอักษราหุ่นละคร มีการพัฒนารูปแบบการแสดงตลอดจนการปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดง อย่างต่อเนื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการและการปรับเปลี่ยนรูปแบบและองค์ประกอบการแสดงของคณะอักษราหุ่นละครเล็ก คือ 1) ด้านนโยบายผู้บริหาร 2) ด้านความต้องการของผู้ชม และ 3) ด้านสถานภาพทางสังคมและวัฒนธรรม จากปัจจัยทั้ง 3 ด้านนี้ ส่วนส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง และพัฒนาของการบริหารจัดการการแสดงของคณะอักษราหุ่นละครเล็ก ทั้งด้านรูปแบบการแสดงและองค์ประกอบการแสดง

คำสำคัญ : การศึกษารูปแบบและการบริหารจัดการแสดงของคณะอักษราหุ่นละครเล็ก

Abstract

The purpose of this research was to study the work history, the performance elements, the dancing process and the show procedure of Kru Udom Kulametpon(Angsuthorn)'s Khun Paan Fun Maan

by documentary evidences, interviews and observes including Kru Udom Kulametpon(Angsuthorn)'s dancing transformation.

The findings were as follows: Kru Udom Kulametpon(Angsuthorn) began his study in Thai Dancing School in the role of the male protagonist and acted as the first Pra Luck, in Khon Ramayana at Silpakorn Theater in the year 2500. Kru Udom Kulametpon(Angsuthorn) was transferred the dancing process and Khun Paan's role in Khun Paan Fun Maan from Kru Lamul Yamakub and Kru Chaleuy Sukhawanich. The first performance was taken place at Bansomdejchaopraya Teacher's College in the year 2523. The elements were the male protagonists in the Baab Yeun Kreung Baow Dress with the significant sword by Pee Paad Thai musical instruments. The major of the performance was interpreted through the writing, from the head to feet moving regarding Kan Kodkeaw, Klomnaah, Eang Sisa, Jeeb, Muan Meujeeb, Klai Meujeeb, Klay Meu, Klom Laai, Mun Toi, Kradood, Yon Toi, Yoh Toi, Kleaw Khang, Thon Taow, Tad Toaw, and Se-pa dancing interpretation. As the performance aspect was counted on Lakorn Punthang, the familiar Thai Se-pa until now.

Keywords : The study of Form and Management of the Aksra Puppet Show

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความเจริญรุ่งเรืองด้านวัฒนธรรมมายาวนาน โดยเฉพาะด้านศิลปะการแสดง จะเห็นได้จากมีการ แสดง โขน ละคร การละเล่น มหรสพต่าง ๆ ในงานพระราชพิธีและงานพิธีกรรมทั่วทั้งภูมิภาคของประเทศไทย นอกจากนี้คนไทยมักนิยมดูการแสดงเหล่านี้ เพื่อเป็นเครื่องบันเทิงใจตามรสนิยมอีกด้วย ศิลปะการแสดงในทุกประเภทมุ่งเน้นเพื่อให้ความบันเทิงแก่ผู้ชม มีนักแสดง ที่จะถ่ายทอด เรื่องราว อารมณ์ ความรู้สึกของตัวละคร ตามที่นักประพันธ์ได้สร้างสรรค์ตัวละครดังกล่าวไว้ นักแสดงอาจจะเป็นคนที่ได้รับบทบาทตามบทละครหรือ อาจเป็นการแสดงที่ใช้ หุ่น หรือรูปจำลองในการแสดงก็ได้ เช่น หนังใหญ่ หนังตะลุง หุ่นกระบอก หุ่นหลวง หุ่นละครเล็ก เป็นต้น

การแสดงหุ่น คือมหรสพชนิดหนึ่งของไทยที่ใช้รูปจำลองเหมือนคนและสัตว์หรือใช้ตุ๊กตาบังคับด้วยเชือกสำหรับเชิดให้เคลื่อนไหวไปตามท่าทางที่ต้องการ การสร้างหุ่นไทย 1 ตัว จะรวมเอาศิลปะงานช่างหลายแขนงเข้าด้วยกันจนเกิดเป็นตัวหุ่นที่งดงาม สามารถแบ่งประเภทตามวิธีการแสดง ได้แก่หุ่นซึ่งบังคับ

ด้วยสายเชือกจากด้านบน หุ่นบังคับด้วยมือ หุ่นบังคับด้วยก้านไม้และสายโยงใย และหุ่นหนัง (วดี กัมมัท และชัยณรงค์ ชวนะชิต อ้างถึงในธัญญพัทธ์ ธรรมประเสริฐ, 2554, หน้า 1) หรือหากจะแยกตามลักษณะของหุ่น สามารถแยกได้ 4 ประเภท ได้แก่ หุ่นหลวงหรือหุ่นใหญ่ หุ่นเล็กหรือหุ่นวังหน้า (หุ่นไทย-หุ่นจีน) หุ่นกระบอก และหุ่นละครเล็ก ศิลปะการแสดงหุ่นแต่ละประเภทมีความแตกต่างกันที่ลักษณะของตัวหุ่น รูปแบบและวิธีการแสดงซึ่งหุ่นละครเล็กเป็นการแสดงหุ่นที่มีความน่าสนใจ และมีความแตกต่างจากหุ่นชนิดอื่น คือ มีลักษณะเทคนิคการเชิดหุ่นที่ต้องใช้ผู้เชิด จำนวน 3 คน ต่อหุ่น 1 ตัว ผสานท่วงท่าทางด้านนาฏศิลป์ระหว่างผู้เชิดกับตัวหุ่นเสมือนว่าหุ่นมีชีวิตจริง ดังที่ สน สีมาตรง และคณะ ได้กล่าวไว้ ดังนี้

“หุ่นละครเล็ก” เป็นศิลปะการแสดงที่ผสมผสานศิลปะหลายแขนง ได้แก่ หัตถศิลป์หรือ การสร้างองค์ประกอบของหุ่น ประณีตศิลป์ ในการสร้างเครื่องแต่งกาย นาฏศิลป์ หรือการใช้ลีลาการเชิด คีตศิลป์หรือดนตรี มโนทัศน์ศิลป์ หรือการจัดฉาก รวมทั้งวรรณกรรมเรื่องเอก ได้แก่ รามเกียรติ์ พระอภัยมณี และราชาธิราช เป็นต้น เรื่องราวของหุ่นละครเล็ก จึงเปี่ยมไปด้วยชีวิตชีวา ทั้งในมิติของศิลปะความคิด จิตใจของผู้สร้างงาน นับจากเริ่มประกอบตัวหุ่นจนเมื่อตัวหุ่น โดดเด่น ด้วยลีลาอันประสานสอดคล้องกันของคณะผู้เชิดซึ่งล้วนแต่เป็นคนรุ่นใหม่ที่ยังมีจิตใจรักที่จะอนุรักษ์มรดกทางภูมิปัญญาของบรรพบุรุษไทยท่ามกลางโลกที่แปรเปลี่ยนไปในปัจจุบัน (สน สีมาตรง, เขาวนุช เวศร์ภาดา และพัชรี สกสวัต, 2550 หน้า 41)

หุ่นละครเล็ก ถือกำเนิดในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 โดย ครูแกร ศัพทวนิชได้สร้างหุ่นจากการเลียนแบบหุ่นหลวง เริ่มแรกยังไม่มีชื่อเรียกแน่นอน ต่อมาเมื่อได้จัดแสดงถวายกรมหลวงไชยศรีสุรเดช (พระองค์เจ้าชายจิระประวัติวราช พระโอรส ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว) จึงทรงตั้งนามให้ว่า “ละครเล็ก” จึงได้ใช้ชื่อว่า “หุ่นละครเล็ก” ต่อมาจนถึงปัจจุบัน แต่ชาวบ้านทั่วไปเรียกว่า “หุ่นครูแกร” (นงนุช ไพรบุญยกิจ อ้างถึงในเอกสารประกอบหลักสูตรสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน กระทรวงวัฒนธรรม, 2550, หน้า 15) หุ่นละครเล็กที่ครูแกรสร้างขึ้นนั้น มีลักษณะคล้ายอย่างหุ่นหลวงและ หุ่นไทยของกรมพระราชวังบวรวิไชยชาญ คือมีลักษณะเป็นหุ่นเต็มตัวมีแขนมีขาเหมือนอย่างตัวละครในโขนละครจริงๆ เพียงแต่กลไกภายในหุ่นครูแกรนั้นน้อยกว่าหุ่นหลวง หุ่นตัวแรกที่ครูแกร สร้างขึ้น คือ หุ่นตัวพระ และเมื่อได้สร้างครบโรงจึงออกแสดงให้เจ้านายวังวรดิศทอดพระเนตรเป็นครั้งแรกโดยแสดงเรื่องพระอภัยมณี (ผกามาศ จิระจารุภัทร, 2550: 39) หลังจากที่ครูแกร ศัพทวนิชได้เสียชีวิตลง ก็ไม่มีผู้สืบทอดการแสดงหุ่นละครเล็ก มีเพียง นางหยิบ ศัพทวนิช เป็นผู้ดูแลหุ่นที่ยังคงเหลืออยู่ และ

ต่อมาจึงได้มอบให้ นายสาคร ยังเขียวสด ผู้เป็นลูกศิษย์ของครูแกร ดูแลหุ่นต่อไป แต่นายสาคร ก็มีได้นำหุ่นละครเล็กออกแสดง ด้วยอาจ เกรงกลัวต่อคำสาปแช่งของครู

ต่อมาเมื่อ พ.ศ.2528 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้ติดต่อให้นายสาครไปแสดงการสาธิตการทำหัวโขนที่สวนอัมพร และได้สนใจในหุ่นละครเล็กที่นายสาครได้ทำไว้บูชา จึงได้ขอให้ นายสาครจัดทำหุ่นละครเล็กขึ้นและเปิดทำการแสดงอีกครั้งหนึ่งหลังจาก สูญหายไปกว่า 50 ปี นายสาคร ยังเขียวสด จึงได้ตัดสินใจทำหุ่นขึ้นมาอีกชุดหนึ่ง ซึ่งหุ่นละครเล็กชุดใหม่นี้มีกลไกแตกต่างไปจากหุ่นชุดของครูแกร คือ หุ่นสามารถพยักหน้าได้ และที่นิ้วได้ปรับกลไกเชือกให้นิ้วสามารถขยับได้มากขึ้น แต่ยังคงการเชิดโดยใช้ผู้เชิด 3 คนต่อหุ่น 1 ตัว นายสาคร ได้ทำการฝึกการเชิดหุ่นละครเล็กให้กับบุตรทั้ง 9 คน ดังนั้นจึงถือได้ว่า บุตรทั้ง 9 คนนี้เป็นนักเชิดหุ่นละครเล็กของคณะสาครนาฏศิลป์ชุดแรกและได้ดำเนินการแสดงหุ่นละครเล็กเรื่อยมาจนกระทั่งต่อมาเมื่อ บริษัท คิงเพาเวอร์ ได้เล็งเห็นความสำคัญของศิลปะการแสดงหุ่นละครเล็ก จึงได้เชิญครูสาคร ยังเขียวสด มาร่วมเป็นที่ปรึกษาในการจัดตั้งคณะหุ่นละครเล็ก โดยใช้ชื่อว่า คณะอักษราหุ่นละครเล็ก เพื่อจัดแสดงในโรงละครอักษรา ซึ่งเป็น โรงละครระดับสากล ขนาดกลาง จำนวน 600 ที่นั่งในรูปเกือกม้า ภายใต้การผสมผสานศิลปะการตกแต่งการศิลปะในยุคบาโรกที่สร้างความรู้สึกถึงอัครสถานแห่งสุนทรีย์และความวิจิตรด้วยลวดลายอันอ่อนช้อยจากสถาปัตยกรรมและศิลปะแบบไทย พร้อมด้วยคุณสมบัติด้านเทคนิคฉากและเวทีของโรงละครชั้นนำ เป็นสื่อกลางของการเผยแพร่และแสดงศิลปวัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ที่มีเอกลักษณ์และดึงดูดผู้ชมทุกกลุ่ม ตั้งแต่แนวพื้นบ้าน คลาสสิก ร่วมสมัย ล้ำสมัย เปิดดำเนินการอย่างเต็มรูปแบบเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2551 โดยจัดทำการแสดงหุ่นละครเล็กของคณะอักษราหุ่นละครเล็กทุกวันอังคาร-วันศุกร์ เวลา 19.00 น. แสดงหุ่นละครเล็กของคณะอักษราหุ่นละครเล็ก มีลักษณะที่เป็นการแสดงชุดสั้นๆ แบบวิพิธทัศนาเข้าใจง่ายสำหรับผู้ชมที่เป็นชาวต่างชาติ ระยะเวลาในการชมการแสดงทั้งหมด 45 นาที การแสดงแบ่งออกเป็น 10 ชุดการแสดง ผนวกกับระบบเทคนิคด้านฉากและเวทีของโรงละครอักษรา การแสดงอักษราหุ่นละครเล็ก จึงมีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์อย่างยิ่งในเวทีการแสดงเชิงวัฒนธรรมร่วมสมัย และยังมีการแสดงหุ่นละครเล็กชุดสั้นๆ ในภัตตาคารรามายณะ (Ramayana) เพื่อให้ผู้ชมได้ใกล้ชิดกับนักแสดงและสามารถถ่ายรูปกับตัวหุ่นได้อย่างชัดเจน ต่อมาใน พ.ศ.2555 มีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหาร จึงทำให้นโยบายในการแสดงหุ่นละครเล็กเปลี่ยนไป การแสดงหุ่นละครเล็กจะจัดแสดงเฉพาะในภัตตาคารรามายณะ (Ramayana) และห้องอาหาร ลามูน (Lamoon) ส่วนการแสดงในโรงละคร เป็นการแสดงเฉพาะกิจหรือจัดแสดงในรอบนักเรียน เพียงเท่านั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษารูปแบบการ

แสดงและการบริหารจัดการแสดงของคณะอักษรารุ่นละครเล็ก ที่สามารถดำเนินการแสดงมาจนถึงปัจจุบัน ภายใต้การเปลี่ยนแปลงนโยบายของผู้บริหารและการเปลี่ยนแปลงของค่านิยมในการชมการแสดงหุ่นละครเล็กในปัจจุบัน อีกทั้งวิเคราะห์ถึงสาเหตุการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงรูปแบบการแสดง และวิธีการแสดงในปัจจุบันที่มีการดำเนินการมาในภายใต้บริษัท คิง เพาเวอร์ เอนเตอร์เทนเมนท์ จำกัด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษารูปแบบการแสดงและการบริหารจัดการการแสดงหุ่นละครเล็ก คณะอักษรารุ่นละครเล็ก มีวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้

1. เพื่อศึกษารูปแบบการแสดงและบริหารจัดการการแสดงหุ่นละครเล็ก คณะอักษรารุ่นละครเล็ก โรงละครอักษราร บริษัท คิงส์ เพาเวอร์ เอนเตอร์เทนเมนท์ จำกัด
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงรูปแบบการแสดงหุ่นละครเล็ก ของคณะอักษรารุ่นละครเล็ก โรงละครอักษราร บริษัท คิงส์ เพาเวอร์ เอนเตอร์เทนเมนท์ จำกัด

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. รูปแบบการแสดงหุ่นละครเล็กของคณะอักษรารุ่นละครเล็ก จะได้มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร อันจะนำไปสู่การอนุรักษ์และพัฒนาศิลปะการแสดงหุ่นละครเล็กสืบไป
2. เป็นแหล่งข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้สนใจดำเนินการธุรกิจเกี่ยวกับศิลปะการแสดงหุ่น

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษารูปแบบการบริหารจัดการการแสดงของคณะอักษรารุ่นละครเล็กผู้วิจัย ดำเนินการวิจัยโดยวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล ศึกษาหนังสือ เอกสาร วรรณกรรมตำราบทความและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ พิชามณซ์ ภูมิเรศสุนทร (2544) ศึกษาเรื่องกลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการเข้าชมการแสดงนาฏยสถานหุ่นละครเล็ก นริรัตน์ พินิจนสาร (2553) ศึกษาเรื่องนาฏยพณิชย: กรณีศึกษานาฏศิลป์ไทยในโรงละคร รัชฎญพัทธ์ ธรรมประเสริฐ (2554) ศึกษาเรื่องการสืบทอดการแสดงหุ่นละครเล็ก: กรณีศึกษานาฏยสถานหุ่นละครเล็ก (โจทยุทธ์) รวมถึงทำการสัมภาษณ์ผู้บริหารและนักแสดงคณะอักษรารุ่นละครเล็ก ผู้บริหารคณะอักษรารุ่นละครเล็กที่มีตำแหน่งหน้าที่ในการบริหารจัดการด้านการแสดงของคณะอักษรารุ่นละครเล็ก ได้แก่ คุณเสกสรร ชัยเจริญ ตำแหน่งผู้อำนวยการแสดงคณะอักษรารุ่นละครเล็ก คุณฟ้าประทาน รัตนธาดา ตำแหน่งผู้ช่วยผู้อำนวยการแสดงคณะอักษรารุ่นละครเล็ก และผู้มีประสบการณ์และทำการแสดงในคณะอักษรารุ่นละครเล็ก ในระหว่างปีพ.ศ.2551 จนถึงปัจจุบัน คือคุณปทิตตา ชัยเศรษฐมงคล ตำแหน่งหัวหน้าฝ่ายนักแสดง อายุ 28 ปี มีประสบการณ์ด้านการแสดง 5 ปี คุณพฤษส์ เลียงสอน ตำแหน่ง จัดการทั่วไป ประสบการณ์การแสดง 5 ปี คุณจิรัฐติกาล สมสุข อายุ 32 ปี มีประสบการณ์ด้านการแสดง 5 ปี คุณ

จอร์ ยังเขียวสด อายุ 40 ปี มีประสบการณ์ด้านการทำหุ่น ของบริษัท คิงเพาเวอร์เอนเตอร์เทนเมนท์ การเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยผู้วิจัยได้เข้าทำการฝึกการเซตหุ่นละครเล็กคณะ อักษราหุ่นละครเล็กตลอดจนสังเกตการบริหารจัดการภายในคณะ และได้มีโอกาสแสดงร่วมในงานต่างๆ ทั้งในและนอกสถานที่ นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ โดยใช้แนวคิดและทฤษฎีการปรับเปลี่ยนเพื่อการพัฒนา แนวคิดเกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์ในศิลปะการแสดงละครของไทย และแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ มีเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูล เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ แบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร ผู้จัดการแสดง หรือผู้ออกแบบการแสดงของคณะอักษรา หุ่นละครเล็ก ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นคำถามเตรียมไว้ล่วงหน้า เกี่ยวกับ ประวัติความเป็นมา เป้าหมาย วัตถุประสงค์ของการแสดง และรูปแบบการแสดง ที่คณะอักษรา และข้อเสนอแนะต่างๆ ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการแสดงหุ่นละครเล็กคณะอักษราหุ่นละครเล็ก แบบสังเกต ผู้วิจัยจะทำการศึกษาข้อมูลโดยทั่วไปของคณะอักษราหุ่นละครเล็กเสียก่อน และทำการสังเกตรูปแบบการจัดการแสดง สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก และปฏิริยาผู้ชมที่มีต่อการแสดง โดยการสังเกตการณ์ในลักษณะของผู้ชมการแสดงและจดบันทึกข้อมูลที่ได้จากการสังเกต เก็บข้อมูลด้วยการบันทึกภาพและถ่ายวิดีโอ เพื่อประกอบ เครื่องบันทึกเสียง วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยมีวิธีการ ดังนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา วิธีการวิเคราะห์จากเอกสารข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับคณะอักษราหุ่นละครเล็กใช้วิธีการวิเคราะห์รูปแบบการแสดงและการบริหารจัดการการแสดงของคณะอักษราหุ่นละครเล็กจากเอกสาร แบบสัมภาษณ์ การสังเกตจากการในการเก็บข้อมูลภาคสนาม

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษารูปแบบและการบริหารจัดการแสดงของคณะอักษราหุ่นละครเล็ก ผู้วิจัยจำเป็นต้องศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนเพื่อการพัฒนาเนื่องจากการแสดงหุ่นละครเล็กเป็นการแสดงที่มีมาแต่โบราณผ่านการสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น จนถึงการนำมาบริหารจัดการในรูปแบบของบริษัท ดังนั้น การยอมรับเกี่ยวกับปรับเปลี่ยนเพื่อการพัฒนา จึงสำคัญต่อการหาสาเหตุของการเปลี่ยนด้านศิลปะการแสดงหุ่นละครเล็กได้ ในงานวิจัย เรื่อง การศึกษาการบริหารจัดการการแสดงคณะอักษราหุ่นละครเล็ก ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ รัชฎญพัทธ์ ธรรมประเสริฐ (2554) พิชามณูช ภูมิเรศสุนทร (2544) นริรัตน์ พิณจิณนสาร (2553)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีด้านการปรับเปลี่ยนเพื่อการพัฒนา แนวคิดด้านสุนทรียศาสตร์ และหลักการจัดการแสดง และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประกอบกันเป็นองค์ความรู้เพื่อใช้ประกอบในการคิดวิเคราะห์เรื่องรูปแบบการแสดงและการบริหารจัดการการแสดงของคณะอักษราได้อย่างเป็นระบบ โดยทั้งนี้

ผู้วิจัยยังได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา บทความที่เกี่ยวข้องกับคณะอักษรารุ่นละครเล็ก เพื่อให้ได้ข้อมูลมาประกอบการพิจารณา สามารถสรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

คณะอักษรารุ่นละครเล็กโรงละครอักษรารที่มีการดำเนินงานภายใต้การบริหารงานของบริษัท คิง เพาเวอร์ เอนเตอร์เทนเมนท์ มีหน้าที่จัดการแสดงหุ่นละครเล็กซึ่งก็คือ หุ่นละครเล็กคณะอักษรารุ่นเอง คณะอักษรารุ่นละครเล็กมีการดำเนินการอย่างเป็นทางการพร้อมกับการเปิดโรงละคร อักษรารุ่นอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ.2551 โดยมีคุณวิชัย ศรีวัฒนประภา เป็นประธานกรรมการบริษัท คณะอักษรารุ่นละครเล็กก่อตั้งด้วยปณิธานของผู้บริหารที่ต้องการรักษาศิลปะการแสดงหุ่นละครเล็กให้คงสืบไป โดยได้รับความร่วมมือจาก ครูสาคร ยังเขียวสด (ครูโจหลุยส์) ร่วมเป็นที่ปรึกษาสร้างคณะอักษรารุ่นละครเล็กขึ้น

คณะอักษรารุ่นละครเล็ก มีการดำเนินการในรูปแบบของบริษัท โดยบริษัท คิง เพาเวอร์ เอนเตอร์เทนเมนท์ การบริการจัดการการแสดงนั้นจึงต้องมีความชัดเจน และเป็นแบบแผน ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ระยะ ตามโครงสร้างการเปลี่ยนแปลงผู้บริหาร คือ ระยะที่ 1 ตั้งแต่ พ.ศ. 2551-2554 ซึ่งโรงละครอักษรารุ่นเปิดให้บริการอย่างเป็นทางการและระยะที่ 2 นี้ เป็นการบริหารจัดการในรูปแบบบริษัทที่ชัดเจน การบริหารจัดการคณะอักษรารุ่นละคร ในระยะที่ 1 นี้ อยู่ภายใต้การบริหารงานของนายเสกสรร ชัยเจริญ ผู้อำนวยการโรงละครอักษรารุ่น ซึ่งเป็นผู้จัดระบบการบริหารจัดการในส่วนของโรงละครอักษรารุ่นทั้งหมด ผู้อำนวยการโรงละครอักษรารุ่นจะมีอำนาจเบ็ดเสร็จในด้านการตัดสินใจเกี่ยวกับการแสดงที่จะแสดง ผู้บริหารจะมีหน้าที่กำหนดนโยบาย และเป็นฝ่ายจัดซื้อในการรับงานการแสดงเท่านั้นแต่ยังคงฝ่ายต่างๆ ไว้เหมือนเดิม คือ รูปแบบการแสดงของ คณะอักษรารุ่นละครเล็กตั้งแต่เริ่มเปิดโรงละครอักษรารุ่น มีการจัดการแสดง แบ่งการจัดการแสดงออกเป็น 3 ส่วนคือ การแสดงในโรงละครอักษรารุ่นจัดการแสดงให้ชมเป็นรอบ ตามที่บริษัทเป็นผู้กำหนด คือ จัดการแสดงในโรงละครอักษรารุ่น (อักษรารุ่นเธียเตอร์) การแสดงในภัตตาคารรามายณะ (Ramayana) เป็นการแสดงชุดสั้นๆ 3 ชุด โดยแต่ละชุดจะตัดให้เหลือตัวหุ่นเพียงแค่ 2 ตัว เนื่องจากพื้นที่การแสดงเป็นเวทีในห้องอาหารซึ่งมีขนาดเล็ก และงานอีเวนต์ (Event) วิธีการแสดงหุ่นละครเล็กของคณะอักษรารุ่นละครเล็กนั้นก่อนการแสดง นักแสดงทุกคนจะต้องพิธีไหว้ครู เพื่อระลึกถึงพระคุณของครูบาอาจารย์ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ทางด้านนาฏศิลป์ และถือเป็นการตั้งสมาธิ เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนการแสดง นักแสดงทำการแสดงเชิดหุ่นละครเล็กบนเวที ตามตารางการแสดงที่จัดไว้เมื่อแสดงเสร็จ จะหุ่นมาใส่ไว้ที่ขาตั้งเช่นเดิม วิธีการเชิดหุ่นคณะอักษรารุ่นละครเล็กไม่ได้จำกัดเฉพาะผู้ที่เรียนนาฏศิลป์ แต่เปิดโอกาสให้ผู้ที่สนใจเข้ามาได้รับการฝึกฝนการเชิดหุ่นละครเล็ก โดยมีรุ่นพี่เป็นผู้ฝึกซ้อมให้ การฝึกซ้อมจะเริ่มจากการเรียนรู้อกลไกของหุ่นให้ลองหัดบังคับในส่วนต่างๆของหุ่นเสียก่อน และจึงเริ่มฝึกท่ารำของคนให้เกิดความพร้อมเพรียงกันทั้ง 3 คนจะเริ่มให้จับหุ่นอีกครั้งเมื่อได้รับการฝึกจากอกลไกของหุ่นแล้ว หลักสำคัญของการเชิดหุ่นละครเล็กคือ ผู้เชิดทั้ง 3 จะต้องมีความพร้อมเพรียงกันในการแสดงท่ารำในแต่ละจังหวะผู้เชิดต้องใส่

ลีลาผ่านตัวหุ่นเพื่อให้ลีลาการรำรำที่ออกมาของหุ่นเหมือนคนให้มากที่สุด การจะเชิดได้ดีควรเริ่มเชิดจากเท้าหุ่นเสียก่อน

องค์ประกอบการแสดงได้แก่ หุ่นเป็นหุ่นที่สร้างขึ้นในปี 2550 ซึ่งเป็นปีที่บริษัท คิงเพาเวอร์เริ่มก่อตั้งขึ้น โดยผู้สร้างหุ่น คือ นายสาคร ยังเขียวสด หรือครู โจ้หลุยส์ มีหุ่นทั้งสิ้น 110 ตัว ดนตรีและเพลงที่ใช้ประกอบการแสดงเป็นการใช้เพลงจากวงออเคสตราบรรเลงประกอบการแสดง ส่วนดนตรีไทยก็มีการใช้ประกอบการแสดงบ้างเฉพาะงาน ตามความต้องการของผู้ว่าจ้าง นักแสดงมีจำนวน 120 คน โดยนักแสดงจะถือเป็นพนักงานของบริษัท คิง เพาเวอร์ เอนเตอร์เทนเมนท์ มีระบบการต่อบัตรเข้าทำงาน พร้อมกฎระเบียบที่ต้องปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด เวลาในการปฏิบัติงาน ของนักแสดงคือ เข้างานก่อนเวลา 13.00 น. และเลิกงานเวลา 21.00 น. การแต่งกายของนักแสดง แบ่งออกเป็น 2 ชุด คือ ชุดซ้อม และชุดเชิดหุ่นอัตราค่าจ้างนักแสดงจะได้รับเงินเดือนแรกเข้าเป็นจำนวนเงิน 7,000 บาท และมีการสอบเลื่อนระดับขึ้น เมื่อสอบได้ก็จะได้รับเงินเดือนเพิ่มขึ้นอีกขั้นละ 2,000 บาท ทั้งนี้ หากมีการแสดงอีเวนต์ นักแสดงจะได้รับค่าตอบแทนเพิ่มเติม ส่วนเรื่อง ฉาก แสง สีมีฉากอลังการ เพื่อเพิ่มอรรถรสในการชมการแสดง ผนวกกับเทคนิคการใช้แสงและสีในโรงละคร ส่งเสริมให้การแสดงดูน่าติดตามและมีความยิ่งใหญ่ เนื่องจากการแสดงในแต่ละชุดต้องใช้ผู้แสดงเป็นจำนวนมาก ส่วนรูปแบบการแสดงและองค์ประกอบการแสดงของคณะอักษรารุ่นละครเล็ก ระยะที่ 2 (พ.ศ.2555-2557) การแสดงในระยะที่ 2 แบ่งออกเป็นการแสดง 3 ประเภท คือ การแสดงในโรงละครอักษราร เป็นการแสดงที่จะเปิดทำการแสดงเฉพาะเมื่อมีผู้ว่าจ้างเหมารอบ เช่น รอบนักเรียน รอบนักศึกษาหรือเวลามีกลุ่มนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ซึ่งจำทำการเหมารอบการแสดง การแสดงจะใช้เวลาในการแสดง ประมาณ 45 นาที ต่อรอบการแสดง การแสดงในภัตตาคารรามายณะ ในระยะที่ 2 ภัตตาคารรามายณะได้แยกห้องอาหารออกเป็น 2 ห้อง คือ ห้องอาหารในภัตตาคารรามายณะ สำหรับลูกค้าต่างชาติ และห้องอาหารลามูน (Lamoon) สำหรับลูกค้าชาวไทย โดยจะทำการแสดงเป็นประจำทุกวัน โดยการแสดงแบ่งออกเป็น 2 ช่วงการแสดง ชุดการแสดง เพียง 3 ชุด

องค์ประกอบการแสดง ได้แก่ ตัวหุ่นในระยะที่ 2 เป็นหุ่นที่สร้างขึ้นในปี 2550 ซึ่งเป็นปีที่บริษัท คิงเพาเวอร์เริ่มก่อตั้งขึ้น แต่มีการชำรุด และสร้างขึ้นใหม่ทดแทน ซึ่งในปัจจุบัน มีจำนวนหุ่นทั้งสิ้น 106 ตัว โดยจะแสดงเฉพาะรายการหุ่นที่ชำรุดและจำหน่ายไป จำนวน 13 ตัว และสร้างขึ้นเพิ่มใหม่อีก 9 ตัว ดนตรีและเพลงที่ใช้ประกอบการแสดงแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1. ดนตรีร่วมสมัย และดนตรีไทย โดยปกติกการแสดงของคณะอักษรารุ่นละครเล็กจะใช้ เพลงดนตรีที่ทำขึ้นใหม่ เพื่อการแสดงหุ่นของคณะอักษรารุ่นละครเล็กเท่านั้น เป็นลักษณะการใช้วงดนตรีออเคสตราและตัดเพลงให้กระชับและสั้นจบภายในเวลาไม่เกิน 3 นาที เพื่อให้เหมาะกับความต้องการของผู้ชมที่ต้องชมการแสดงในขณะที่รับประทานอาหาร นักแสดงในปัจจุบัน มี 26 คน โดยเป็นนักแสดงชาย 8 คน หญิง 18 คน ลงเวลาในการปฏิบัติงาน ของนักแสดงคือ เข้างานก่อนเวลา 13.00 น. และเลิกงานเวลา 21.00 น. มีการผลัดเปลี่ยนเวรวันหยุดโดยกำหนดให้มีเวลาทำงาน 5

วัน และจะหยุด 1 วัน มีการผลัดเปลี่ยนเวรการแสดง เป็น 2 ชุด คือชุดที่ทำการแสดงในโรงละคร และชุดการแสดงในภัตตาคารรามายณะ และนักแสดงที่ไม่โดนเวรการแสดง จะต้องมีหน้าที่ฝึกซ้อมการแสดงอยู่เสมอ การแต่งกาย-การแต่งกายของผู้เชิดหุ่น แบ่งเป็น 2 ชุด คือ ชุดสำหรับฝึกซ้อม และชุดสำหรับเชิดหุ่น อัตราค่าจ้าง นักแสดงจะได้รับเงินเดือนแรกเข้าเป็นจำนวนเงิน 11,000 บาท และมีการสอบเลื่อนระดับชั้น เมื่อสอบได้ก็จะได้รับเงินเดือนเพิ่มขึ้นอีกขั้นละ 2,000 บาท การแสดงอีเวนต์ หากอยู่ภายในเวลาทำงาน จะถือเป็นเวลาทำงาน นักแสดงจะไม่ได้ค่าตอบแทนเพิ่มเติม แต่หากเลยเวลาทำงาน จะได้รับเงินเป็นเงินค่าล่วงเวลา

อภิปรายผล

การบริหารจัดการแสดงของคณะอักษรารุ่นละครเล็ก ตั้งแต่มีการดำเนินการเปิดโรงละครอักษรารายอย่างเป็นการจนถึงปัจจุบัน แบ่งออกได้เป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 ช่วงเวลาดังการเปิดโรงละครอักษรารายจนถึง พ.ศ. 2554 และ ระยะที่ 2 ช่วงเวลาตั้งแต่ พ.ศ. 2555 จนถึงปัจจุบัน คือพ.ศ. 2557 มีการบริหารจัดการแสดง ที่แตกต่างกัน เล็กน้อยในเรื่องของระบบการบริหารจัดการ ซึ่งในแต่ละประเด็นก็มีข้อดีและข้อเสียต่างกัน ส่วนรูปแบบและองค์ประกอบการแสดงของคณะอักษรารุ่นละครเล็ก ด้านรูปแบบการแสดงมีความแตกต่างกันที่ ระยะที่ 1 จะเฟื่องฟูมากจะมีรูปแบบการแสดงที่ยิ่งใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ นริรัตน์ พิณจนสาร (2553) ศึกษาเรื่องนาฏยพาศิษย์: กรณีศึกษานาฏศิลป์ไทยในโรงละคร โดยทำการศึกษากการแสดงนาฏศิลป์ไทยในโรงละคร 4 แห่ง กล่าวถึงโรงละครอักษราราย เป็นโรงละครที่มีความน่าสนใจเรื่องของงบประมาณในการลงทุนสร้างโรงละครที่สูงถึง 700 ล้านบาท และถือว่าโรงละครอักษรารายเป็นส่วนหนึ่งของธุรกิจเกี่ยวกับการจำหน่ายสินค้าปลอดอากร โดยมีกลุ่มลูกค้าเป็นชาวต่างชาติและบริษัททัวร์ มีการบริหารงาน ในรูปแบบของบริษัทอยู่ภายใต้การบริหารงานของบริษัท คิงเพาเวอร์ เอนเตอร์เทนเมนท์ จำกัด นอกจากนี้จะมีการแสดงหุ่นละครเล็กแล้ว ยังมีการจัดพื้นที่เป็นที่จำหน่ายของที่ระลึก ร้านอาหารรามายณะ ส่วนระยะที่ 2 เป็นการแสดงโชว์เล็กน้อยในภัตตาคารรามายณะ เท่านั้น ด้านองค์ประกอบการแสดง จำนวนตัวหุ่นในระยะแรกมี 110 ตัว ซึ่งมีการการชำรุดเสียหาย และทำเพิ่มเติม จนในปัจจุบันมีจำนวนหุ่น 106 ตัว

การบริหารจัดการแสดงของคณะอักษรารุ่นละครเล็ก มีการพัฒนารูปแบบการแสดง ตลอดจนการปรับเปลี่ยนรูปแบบการแสดง อย่างต่อเนื่อง ภายใต้การบริหารงานของหัวหน้านักแสดง ดังนั้นปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาและการปรับเปลี่ยนรูปแบบและองค์ประกอบการแสดงของคณะอักษรารุ่นละครเล็ก สามารถแบ่งประเด็นการวิเคราะห์เป็น 3 ด้าน 1) ด้านนโยบายผู้บริหาร 2) ด้านความต้องการของผู้ชม และ 3) ด้าน

สถานภาพทางสังคมและวัฒนธรรม จากปัจจัยทั้ง 3 ด้านนี้ ส่วนส่งผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง และพัฒนาของการบริหารจัดการการแสดงของคณะอักษรราชภัฏสุราษฎร์ธานี ทั้งด้านรูปแบบการแสดงและ องค์ประกอบการแสดง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิชามณีย์ ภูมิเรศสุนทร (2544) ได้ศึกษาเรื่องกลยุทธ์ การสื่อสารทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการเข้าชมการแสดงนาฏยสถานราชภัฏสุราษฎร์ธานี พบว่ากลยุทธ์การ สื่อสารทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการเข้าชมการแสดงนาฏยสถานราชภัฏสุราษฎร์ธานี พบว่า ด้านการมีส่วนใน การตัดสินใจเข้าชมการแสดงนาฏยสถานราชภัฏสุราษฎร์ธานีมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ในปัจจุบัน ศิลปะการแสดงหุ่นละครเล็กมีความแพร่หลายในหลายคณะ ซึ่งแต่ละคณะก็จะมีจุดเด่น ที่แตกต่างกัน แต่สิ่งที่เหมือนกันคือ ต้นกำเนิดของการแสดงหุ่นละครเล็กที่ฟื้นฟูโดยครูสาคร ยังเขียวสด (โจ หลุยส์) การศึกษาเรื่องการบริหารจัดการการแสดงในคณะอื่น จึงยังเป็นที่น่าสนใจ และควรที่จะศึกษารวบรวมเก็บเป็นเอกสาร ข้อมูลเพื่อนเป็นแหล่งศึกษาค้นคว้างานศิลปะการแสดงหุ่นละครเล็ก อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้การแสดงหุ่นละครเล็กเป็นที่รู้จักในแวดวงวิชาการ อันจะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

ผู้วิจัยยังเห็นว่า การแสดงหุ่นละครเล็กยังมีสิ่งที่น่าสนใจ และยังไม่ได้มีการเก็บรวบรวมเป็นหนังสือ และตำราแพร่หลายมากนัก จึงควรให้ความสนใจ ถือเป็น การช่วยอนุรักษ์ศิลปะการแสดงแขนงนี้ อีกวิธีหนึ่ง

เอกสารอ้างอิง

กรมศิลปากร. ศิลปวัฒนธรรม เล่ม 7. โรงพิมพ์ยูนิเท็ดโปรดักชั่นส์ จำกัด : กรุงเทพฯ, 2525.

จักรพันธ์ โปษยกฤต. หุ่นไทย, สำนักเลขาธิการคณะกรรมการแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาฯ

กระทรวงศึกษาธิการ : กรุงเทพฯ, 2529.

ชำนาญพัทธ์ ธรรมประเสริฐ. การสืบทอดการแสดงหุ่นละครเล็ก กรณีศึกษานาฏยสถานราชภัฏสุราษฎร์ธานี (โจ หลุยส์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2554.

ณัฐพัทธ์ ธรรมประเสริฐ. การสืบทอดการแสดงหุ่นละครเล็ก กรณีศึกษานาฏยสถานราชภัฏสุราษฎร์ธานี (โจ หลุยส์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2554.

นริรัตน์ พินิจธนสาร. นาฏยพินิจ : กรณีศึกษาการแสดงนาฏศิลป์ในโรงละครในเขตกรุงเทพมหานคร , มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2553.

พิชามณูษ์ ภูมิเรศสุนทร. กลยุทธ์การสื่อสารทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการเข้าชมการแสดงนาฏยศาลาหุ่นละครเล็ก, กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม, 2548.

สน สีมাত্রังและคณะ. หุ่นละครเล็ก : สื่อลีลาศิลป์ สืบทอดจิตวิญญาณไทย. แปลนโมทีฟ : กรุงเทพฯ, 2540.

ขจร ยังเขียวสด. สัมภาษณ์วันที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ. 2557, โรงละครอักษรา : กรุงเทพฯ.

จิรัฐติกาล สมสุข. สัมภาษณ์วันที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ. 2557, โรงละครอักษรา : กรุงเทพฯ.

ปติตตา ชัยเศรษฐมงคล, สัมภาษณ์วันที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ. 2557, โรงละครอักษรา : กรุงเทพฯ.

พฤษ สเลียงสอน, สัมภาษณ์วันที่ 2 พฤษภาคม พ.ศ. 2557, โรงละครอักษรา : กรุงเทพฯ.

ฟ้าประธาน รัตนธาดา, สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์วันที่ 3 พฤษภาคม 2557 .

เสกสรร ชัยเจริญ, สัมภาษณ์ทางโทรศัพท์วันที่ 3 พฤษภาคม 2557 .

